

ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ (του David Auerbach)

✘ **Ο Βίτγκενσταϊν εξηγεί γιατί διαρκώς παρεξηγούμε ο ένας τον άλλον στο Διαδίκτυο.**

«Να περιγράψεις το άρωμα του καφέ. – Γιατί δεν γίνεται; Μας λείπουν οι λέξεις; Και για ποιο πράγμα μάς λείπουν; – Αλλά από πού κρατάει η ιδέα ότι πρέπει να είναι δυνατή μια τέτοια περιγραφή; Ένωσες ποτέ να σου λείπει μια τέτοια περιγραφή; Δοκίμασες να περιγράψεις το άρωμα και δεν τα κατάφερες;»
Λούντβιχ Βίτγκενσταϊν, Φιλοσοφικές Έρευνες *

Το καλύτερο μάθημα που πήρα στο κολέγιο ήταν εκείνο που αφορούσε τη φιλοσοφία του Λούντβιχ Βίτγκενσταϊν [Ludwig Wittgenstein]. Μέχρι τότε, είχα αποφύγει τη φιλοσοφία της γλώσσας απλώς επειδή παραείναι εσωτεριστική και ερμητική για να έχει κάποια χρησιμότητα. Ο Ντέιβιντ Πιρς [David Pears][1], ένας καταπληκτικός –και παρ’ όλα αυτά μετριόφρων και προσιτός– άνθρωπος που είχε έρθει επισκέπτης καθηγητής από την Οξφόρδη, μου άλλαξε γνώμη. Σε μεγάλο βαθμό εξαιτίας της διδασκαλίας του Πιρς, η φιλοσοφία του Βίτγκενσταϊν έγινε απολύτως σχετική με όσα σκεφτόμουν εγώ ο ίδιος για την πληροφορική, την τεχνητή νοημοσύνη και τις γνωσιακές επιστήμες. Εκεί που άλλοι στοχαστές έλεγαν ότι η γλώσσα και η σκέψη μπορούν να αναχθούν σε καθολική, λογική γλώσσα, ο Βίτγκενσταϊν έστρεψε το θέμα σε πρακτικά ζητήματα και έθεσε απίστευτα άβολες ερωτήσεις, οι οποίες κέρδισαν έδαφος στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης κατά τη δεκαετία του '70, σαράντα χρόνια μετά από τότε που ο Αυστριακός φιλόσοφος τις επεξεργαζόταν.

Ο Βίτγκενσταϊν, ο οποίος έζησε από το 1889 έως το 1951, είναι κυρίως γνωστός για μια χούφτα απόκρυφες δηλώσεις: «Τα όρια της γλώσσας μου σημαίνουν τα όρια του κόσμου μου»[2]. «Για όσα δεν πρέπει να μιλάει κανείς, για αυτά πρέπει να σιωπάει»[3]. «Το ανθρώπινο σώμα είναι η καλύτερη εικόνα της ανθρωπίνης

ψυχής»[4]. Ακούγονται σπουδαίες· είναι επίσης απελπιστικά μυστηριώδεις εκτός του πλαισίου του συνόλου της φιλοσοφίας του Βίτγκενσταϊν. Ή, για να είμαι ακριβέστερος, των φιλοσοφιών του. Τα κείμενα του Βίτγκενσταϊν, χοντρικά, χωρίζονται σε δύο περιόδους, και στη δεύτερη λίγο-πολύ απέρριψε εντελώς τις επινοήσεις επί των οποίων στηριζόταν η πρώτη. Στην πρώτη του παράδοση, ο Πιρς ξεκίνησε ως εξής: «Κάποιοι φιλόσοφοι πετάνε· άλλοι πασχίζουν να μπουσουλήσουν». Ο Βίτγκενσταϊν πέταξε· στη συνέχεια, συνετρίβη στο έδαφος· από κει και πέρα, μπουσουλούσε.

(Από τη στιγμή που σχεδόν κανένας δεν συμφωνεί με κάποιον άλλο σε οτιδήποτε έχει να κάνει με τον Βίτγκενσταϊν, θα παρουσιάσω τα πράγματα στο πνεύμα της ερμηνείας του Πιρς, με την προειδοποίηση ότι πιθανότατα μπορείτε να βρείτε εύκολα κάποιον φιλόσοφο ο οποίος θα διαφωνήσει με καθεμία από τις προτάσεις που ακολουθούν.)

Ο Βίτγκενσταϊν φωτογραφημένος κάτω από δικές του σκηνοθετικές οδηγίες στο Σούνσι της Ουαλίας το 1947.

Η πρώτη περίοδος του Βίτγκενσταϊν, η οποία αποκορυφώθηκε το 1921 με το *Tractatus Logico-Philosophicus* (στη μετάφραση του οποίου συμμετείχε και ο Πιρς[5]), βασιζόταν εν πολλοίς στο έργο του Μπέρτραντ Ράσελ [Bertrand Russell] πάνω στη φιλοσοφική λογική και είχε μεγάλο αντίκτυπο στο κίνημα του λογικού θετικισμού την εποχή εκείνη. Αργότερα, επηρέασε την πληροφορική, την τεχνητή νοημοσύνη και τη γλωσσολογία. Το *Tractatus* είναι μία φιλόδοξη και φαινομενικά οριστική προσπάθεια να χαρτογραφηθεί η σχέση της γλώσσας με τον κόσμο. Μαζί με το έργο του Ράσελ, είχε τεράστια επίδραση στους λογικολόγους, αν και ο Βίτγκενσταϊν αργότερα κατέληξε στο να απορρίψει κάποιες από τις κεντρικές του υποθέσεις: ότι οι γλωσσικές δηλώσεις μας απεικονίζουν αληθείς ή ψευδείς καταστάσεις πραγμάτων, ότι η τυπική λογική παρέχει τη δομή η οποία ρυθμίζει την από μέρος μας κατασκευή αυτών των δηλώσεων,

και ότι η γλώσσα και ο κόσμος έχουν κοινή λογική μορφή, η οποία είναι παράλληλα και η μορφή της πραγματικότητας. Αυτή η προσπάθεια να συστηματοποιηθεί η γλώσσα ως τυπική λογική κατέληξε να αποτελεί άρθρο πίστεως για πολλούς επιστήμονες της πληροφορικής και των γνωσιακών επιστημών για δεκαετίες, ενώ άσκησε καθοριστική επιρροή στη γλωσσολογία του Νόαμ Τσόμσκι [Noam Chomsky].

✘ Μετά όμως από ένα δεκαετές διάλειμμα από τη φιλοσοφία, κατά τη διάρκεια του οποίου δούλεψε ως δάσκαλος σε δημοτικό σχολείο και συμμετείχε στον σχεδιασμό και το χτίσιμο [ενός σπιτιού με αυστηρές γραμμές](#) για την αδελφή του, ο Βίτγκενσταϊν άλλαξε γνώμη. Η γλώσσα δεν είχε μια τέτοια σταθερή, αιώνια σχέση με την πραγματικότητα, με τη διαμεσολάβηση της λογικής. Η διαδικασία της «μέτρησης» της αλήθειας μιας δήλωσης σε σχέση με την πραγματικότητα δεν ήταν ούτε αντικειμενική ούτε ξεκάθαρα οριοθετημένη. Το νόημα αυτού που λέμε δεν μπορεί να αποκοπεί από το πλαίσιο στο οποίο το λέμε: «Δεν είμαστε σε θέση να καθορίσουμε με σαφήνεια τα όρια των εννοιών που χρησιμοποιούμε· όχι επειδή αγνοούμε τον πραγματικό τους ορισμό, αλλά επειδή δεν υπάρχει πραγματικός “ορισμός” τους»[6], γράφει ο Βίτγκενσταϊν. Αντίθετα, οι γλωσσικές μας πράξεις είναι θεμελιωμένες σε ένα σύνολο κοινωνικών πρακτικών.

Η ιδέα ότι οι λέξεις έχουν σχετικές έννοιες δεν ήταν καινούργια, αλλά ο Βίτγκενσταϊν πρωτοστάτησε στην αμφιλεγόμενη γλωσσολογική σύλληψη «το νόημα ως χρήση»[7] και στην ιδέα ότι οι έννοιες των λέξεων, σχετικών ή μη, δεν μπορούν να προσδιοριστούν ξεκομμένες από τις καθημερινές πρακτικές εντός των οποίων χρησιμοποιούνται. Αντιθέτως, η γλώσσα πρέπει να μελετηθεί από το σημείο εκκίνησης των πρακτικών της, και όχι από την αναγωγή τους στη σύνταξη και τη σημασιολογία. Όπως έλεγε ο Βίτγκενσταϊν, «το να μιλάμε μια γλώσσα είναι μέρος μιας δραστηριότητας, ή μιας μορφής ζωής»[8].

Δυστυχώς, αυτό καθιστά πολύ δυσκολότερη τη μελέτη της γλώσσας, αφού η εξέταση των εννοιών των λέξεων τώρα απαιτεί όχι μόνο λεκτικούς ορισμούς, αλλά ανάλυση ολόκληρου του «γλωσσικού

παιχνιδιού» των καταστάσεων και των πρακτικών με τις οποίες αυτές συνδέονται. Ο Βίτγκενσταϊν εισάγει την ιδέα του «να ακολουθείς έναν κανόνα» για να περιγράψει τι κάνουμε όταν χρησιμοποιούμε μια λέξη στην καθημερινή ζωή, αλλά το τι ακριβώς σημαίνει αυτό το «να ακολουθείς έναν κανόνα» είναι πολύ δύσκολο να οριστεί. Η ερμηνεία του Πιρς ήταν ότι το να ακολουθείς έναν κανόνα έμοιαζε με αυτό που κάνει ένας δικαστής όταν εφαρμόζει έναν νόμο σε μια υπόθεση: Η εγκυρότητα του κανόνα εξαρτάται από τις προηγούμενες περιπτώσεις χρήσης του, αλλά μπορεί επίσης να θέσει ένα νέο προηγούμενο για τον τρόπο με τον οποίο ο κανόνας αυτός μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο μέλλον. Οι περισσότεροι μελετητές του Βίτγκενσταϊν δεν θα συμφωνούσαν με αυτή την ερμηνεία, αλλά αυτοί δεν συμφωνούν σχεδόν σε τίποτα, έτσι κι αλλιώς.

Για χάρη της έρευνας, ας εξετάσουμε τι μπορεί να σημαίνει η ερμηνεία του Πιρς. Σημαίνει ότι αντί μια λέξη να έχει σταθερό ορισμό ή αναφορά, μια λέξη είναι μια εξελισσόμενη οντότητα που φέρει πάνω της τη δική της ιστορία μέσα στον χρόνο, αποκτώντας νέες έννοιες και απορρίπτοντας κάποιες παλιές καθώς οι πρακτικές (της γλώσσας και της ζωής) αλλάζουν. Αυτό είναι σχεδόν αυταπόδεικτο, όπως φαίνεται και από τα λεξικά που πλέον δέχονται, αν και απρόθυμα, ότι το κυριολεκτικά σημαίνει επίσης και «όχι κυριολεκτικά». Κι εγώ ο ίδιος δέχομαι, αν και απρόθυμα, ότι πλέον –και για το υπόλοιπο της ζωής μου– το *begging the question* (κάνω λήψη του ζητουμένου) συνήθως θα σημαίνει «θέτω το ερώτημα». ίσως πρέπει να αρχίσω να λέω *petitio principii* αντί για *begging the question*. [9] Αλλά οι συνέπειες είναι πιο προβληματικές στην περίπτωση των ουσιαστικών, ειδικά όσο αυξάνεται σε αυτά ο βαθμός της αφαίρεσης. Η χρήση του σκύλου έχει παραμείνει σχετικά σταθερή μέσα στα χρόνια, αλλά για δοκιμάστε να ορίσετε την αγάπη ή το βαρύς ή τη Ρωσία με οποιουδήποτε είδους πλήρη και ακριβή τρόπο. Δεν μπορείτε να το κάνετε· και όμως, χρησιμοποιούμε καθημερινά αυτές τις λέξεις με σιγουριά. Όπως το θέτει ο Πιρς,

«Οι σταθερές ράγες πάνω στις οποίες υποτίθεται ότι τρέχουμε όταν χρησιμοποιούμε μια περιγραφική λέξη είναι μια φαντασίωση». [10]

Ας δούμε ένα παράδειγμα. Τα γαλλικά αντίστοιχα του *here* (εδώ) και του *there* (εκεί) είναι *ici* και *là*, αντιστοίχως. Αλλά εάν δείξω ένα στυλό και πω, “The pen is here” («Το στυλό είναι εδώ»), το γαλλικό αντίστοιχο δεν είναι “Le stylo est ici” («Το στυλό είναι εδώ»), αλλά “Le stylo est là” («Το στυλό είναι εκεί»). Στα γαλλικά, χρησιμοποιείται πάντα το *là* όταν αναφερόμαστε σε συγκεκριμένο μέρος ή θέση, ενώ στα αγγλικά, τα *here* και *there* λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο. Αυτός ο κανόνας είναι τόσο ασαφής που ποτέ δεν τον έμαθα σε μάθημα γαλλικών, αλλά προφανώς όσοι μιλούν τα γαλλικά ως μητρική τους γλώσσα, τον μαθαίνουν γιατί κανένας δεν τον χρησιμοποιεί ποτέ διαφορετικά. Εύκολα θα μπορούσε να συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο, αλλά δεν συμβαίνει. Η κατάσταση δεν είναι αυθαίρετη, αλλά ο τρόπος με τον οποίο η γλώσσα διευθετεί την αλληλεπίδραση μεταξύ του νου και του κόσμου ποικίλει σε τέτοιο βαθμό που οι ομιλητές των γαλλικών αναγνωρίζουν ορισμένες πρακτικές ως σωστές ή λανθασμένες με διαφορετικό τρόπο απ’ ό,τι οι ομιλητές των αγγλικών. Αυτό μπορεί να μοιάζει ασήμαντο, μέχρι που να χρειαστεί να προγραμματίσεις έναν υπολογιστή να μεταφράσει στα γαλλικά κάτι σαν αυτό: «Έδειξα το Παρίσι στον χάρτη και είπα “εδώ είναι”» – τότε το ασήμαντο γίνεται εφιαλτικό σημαντικό. (Από την άλλη, αν είσαι μεταφραστής, δεν αντιμετωπίζεις κανένα πρόβλημα επ’ αυτού.)

Το ύστερο έργο του Βίτγκενσταϊν είναι μια συνεχής και λεπτομερής εξέταση αυτών των πρακτικών και όλων των τρόπων με τους οποίους αυτές μπορούν να λειτουργήσουν: στην καθημερινή ζωή, στα μαθηματικά και ιδιαίτερα όταν πρόκειται να αναφερθούμε στις σκέψεις, τις αισθήσεις και τα συναισθήματά μας (ό,τι στην ευχή κι αν είναι αυτά τα πράγματα).

Μερικές φορές, αυτές οι ατελείωτες σελίδες των ερευνών, τις οποίες ο Βίτγκενσταϊν ποτέ δεν συγκέντρωσε σε ένα ολοκληρωμένο έργο (οι *Φιλοσοφικές Έρευνες* είναι το πληρέστερο έργο της

δεύτερης περιόδου, αλλά κι αυτό έμεινε ημιτελές), μπορεί να μοιάζουν κάπως με σοφιστείες. Το ύστερο έργο του Βίτγκενσταϊν έχει συχνά τη μορφή γνωμικών ή σχεδόν αφοριστικών διακηρύξεων ή βασανιστικών διαλόγων μεταξύ δύο (ή και τριών) φωνών, όπου συχνά δεν είμαστε σίγουροι αν ο Βίτγκενσταϊν επιχειρηματολογεί υπέρ ή κατά του θέματος που πραγματεύεται. Μπορεί κανείς να βρεθεί σε απόγνωση όταν, εξετάζοντας τη διαφορά ανάμεσα σε κάποιον που πονάει και σε κάποιον που προσποιείται ότι πονάει, ο Βίτγκενσταϊν δηλώνει ότι η αίσθηση του πόνου «δεν είναι Κάτι, ούτε όμως και ένα Τίποτα! Το αποτέλεσμα ήταν μονάχα πώς ένα Τίποτα θα εξυπηρετούσε το ίδιο όσο κι ένα Κάτι που δεν επιτρέπει να πούμε τίποτα γι' αυτό».[11] Αυτό το επιχείρημα είναι πειστικό, αλλά η προσέγγιση είναι αδιαφανής.

Ο φιλόσοφος Τζέρι Φόντορ[12] παρωδεί τον Βίτγκενσταϊν σε μια [σελίδα επεξηγήσεων](#) πάνω στην παρωδία του Μάικλ Φρέιν[13] «Ο Βίτγκενσταϊν περί των Αισθήσεων με Μοιάζουν με Ομίχλη». Η καλύτερη στιγμή του είναι αυτή εδώ:

«Δεν μπορώ να δω πράμα μέσα σ' αυτή την ομίχλη». Ποιο πράμα;

Συνεπώς, η γλώσσα είναι κινούμενη άμμος – μόνο που δεν είναι. Σε αντίθεση με τα αστεία κόλπα των αποδομιστών που μιλάνε πομπωδώς για *différance* και *traces*[14], ασφαλώς υπάρχουν κανόνες που δεν πρέπει να παραβιάζονται και ασφαλώς υπάρχουν τρόποι ομιλίας που είναι κατάφωρα λανθασμένοι, έστω κι αν αλλάζουν με το πέρασμα του χρόνου και επιδέχονται διαφορετικές ερμηνείες ακόμα και σε καθημερινή βάση. Απλώς η σαφής σκιαγράφηση αυτών των ορίων είναι εξαιρετικά δύσκολη, επειδή η γλώσσα δεν δημιουργείται μέσω οργανωμένων, κλιμακωτών κανόνων, αλλά μέσω νοητικών διεργασιών από το γενικό στο ειδικό, οι οποίες διέπονται από περίπλοκες, επικαλυπτόμενες πρακτικές. Κάποια πράγματα μπορούν να οριστούν με πρακτική βεβαιότητα, αλλά όχι μεμονωμένα και εκτός πλαισίου.

Η τεχνητή νοημοσύνη άργησε πολύ να το μάθει αυτό. Είχαμε μπει για τα καλά στη δεκαετία του '70 και ακόμα υποθέταμε ότι οι υπολογιστές θα ήταν σε θέση να κατανοήσουν τις φυσικές γλώσσες

με λίγο-πολύ τον ίδιο τρόπο που ήταν σε θέση να καταλάβουν την τυπική λογική: ερμηνεύοντάς τις ως προτάσεις που θα ήταν είτε αληθείς είτε ψευδείς. Οι προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση έχουν υπάρξει, σε γενικές γραμμές, εξαιρετικά ανεπιτυχείς.

✘ Είναι ακριβώς αυτές οι δυσκολίες που εξηγούν γιατί η Google είναι επιτυχημένη: επειδή αγνόησε τη σημασιολογία όσο ήταν δυνατόν, εμμένοντας αντιθέτως σε ό,τι μπορούσε να σταχυολογήσει χωρίς να προσπαθεί να καταλαβαίνει το νόημα των λέξεων και των προτάσεων. Η Google μπορούσε να μετράει τη δημοτικότητα μιας λέξης, να βλέπει ποιες λέξεις πάνε συνήθως μαζί με κάποιες άλλες, να βγάζει άκρη με το ποιοι άνθρωποι χρησιμοποιούν τη λέξη – οτιδήποτε, αρκεί αυτό να μην απαιτούσε να προσδιοριστεί πού και πώς πρέπει να χρησιμοποιείται μια λέξη. Σε πολύ περιορισμένες, οριοθετημένες καταστάσεις, όπως οι ερωτήσεις συγκεκριμένων μορφών, οι υπολογιστές είναι σε θέση να καταλάβουν τι εννοούμε, αλλά ακόμα και τότε τα πράγματα είναι πολύ περιορισμένα. Η Google είναι σε θέση να απαντήσει στην ερώτηση: «Πόσες ουγγιές έχει μια λίβρα;», αλλά ακόμα δεν μπορεί να απαντήσει σε αυτήν: «Πόσα χρόνια είναι πρόεδρος ο Ομπάμα;».[15] Μετά την επεξεργασία των όρων «Ομπάμα», «χρόνια» και «πρόεδρος», η Google δίνει στοιχεία σχετικά με την επανεκλογή του για το 2012, αλλά μόνο ως εκεί φτάνει η από πλευράς της «κατανόηση» της ερώτησής μου. Το πρόβλημα, όπως το συνόψισε ο Βίτγκενσταϊν, είναι το εξής: «Καταλαβαίνω μια πρόταση σημαίνει καταλαβαίνω μια γλώσσα».[16]

✘

Η φιλοσοφία του Βίτγκενσταϊν εξηγεί επίσης την καταστροφική φάση του διαλόγου στο Διαδίκτυο σήμερα. Με τη μετάβαση στην ον-λάιν επικοινωνία, οι ανταλλαγές κειμένων, ξεκομμένες από τις φυσικές πρακτικές που σε άλλη περίπτωση θα τις συνόδευαν, έχουν μια επίμονη και έντονα στρεβλωτική επίδραση στη γλώσσα, μια επίδραση που οι περισσότεροι άνθρωποι ούτε καν συνειδητοποιούν. Η ον-λάιν επικοινωνία έχει καταστήσει τη γλωσσική πρακτική πιο περιορισμένη, καθολική και διφορούμενη.

Οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν μεταξύ τους χωρίς καν να συνειδητοποιούν ότι ακολουθούν διαφορετικούς κανόνες από αυτούς που απαιτεί η χρήση των λέξεων. Δεν υπάρχει χρόνος ή χώρος για να διευκρινίσει κανείς τι ακριβώς εννοεί – ειδικά στο Twitter.

Το φαινόμενο αυτό έχει επηρεάσει ιδιαίτερα τον πολιτικό και ηθικό διάλογο. Ας πάρουμε ως παραδείγματα ορισμένα καυτά ζητήματα: η χρήση λέξεων όπως «προνόμιο», «φεμινισμός» και «ρατσισμός» είναι τόσο απελπιστικά αμφισβητούμενη που δεν αξίζει καν τον κόπο να ζητήσει κανείς έναν ορισμό τους – ακόμα και αν δοθεί ένας ορισμός, κανείς δεν θα συμφωνήσει με αυτόν. Σε καταστάσεις όπου η κακή χρήση μπορεί να οδηγήσει σε διαδικτυακό κανιβαλισμό, απλώς βγαίνω από τη συζήτηση. Αν εσείς έχετε βρει καλύτερη λύση, να την πείτε και σε μένα.

Υπάρχουν μερικοί βατοί τρόποι να γνωρίσει κανείς το έργο του Βίτγκενσταϊν. Εγώ είχα την τύχη να με καθοδηγήσει ο Ντέιβιντ Πιρς και γι' αυτό θα του είμαι αιωνίως ευγνώμων. ([Πέθανε το 2009.](#)) Ο Ρέι Μονκ [Ray Monk], ο οποίος έγραψε μια εξαιρετική βιογραφία του Βίτγκενσταϊν (*The Duty of Genius*) [17], έχει επίσης γράψει την μακράν πιο βατή εισαγωγή στο έργο του: *How to Read Wittgenstein*. [18] Κατά τη γνώμη μου, η ανάλυσή του είναι εν μέρει πραγματικά άστοχη, αλλά όντως σου δίνει μια ιδέα για το τι είχε κατά νου ο Βίτγκενσταϊν. Επίσης, θεωρώ ότι το *Routledge Guidebook to Wittgenstein's Philosophical Investigations* της Μαρί ΜακΓκίν [Marie McGinn] είναι η πιο ξεκάθαρη και ευανάγνωστη επισκόπηση του ύστερου έργου του, αν και πρόκειται για πολύ πιο βαρύ ανάγνωσμα. (Ξεκινάει με το εύστοχο απόφθεγμα του Φλομπέρ: «Η ηλιθιότητα συνίσταται στο να θέλει κανείς να καταλήξει σε συμπεράσματα».) Εξίσου σπουδαία δουλειά έχουν κάνει και οι Ντέιβιντ Στερν [David Stern] [19], Στάνλεϊ Καβέλ [Stanley Cavell] [20], Ουίλιαμ Τσάιλντ [William Child] [21], καθώς και ο ίδιος ο Ντέιβιντ Πιρς [22], αλλά οι δικές τους αναλύσεις θα φανούν δύσκολες σε όσους δεν έχουν φιλοσοφικό υπόβαθρο. Βέβαια, μπορείτε πάντα να βουτήξετε στις φιλοσοφικές

Έρευνες και να δοκιμάσετε να βγάλετε άκρη μόνοι σας.

Σε κάθε περίπτωση, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Βίτγκενσταϊν είναι πραγματικά δύσκολος. Δεν θα τον είχα διαβάσει αν δεν ήμουν πεπεισμένος ότι οι απαντήσεις που έπαιρνα από οποιοδήποτε άλλο γνωστικό πεδίο, ακόμα και από οποιονδήποτε άλλο φιλόσοφο, δεν ήταν ικανοποιητικές. Ο Βίτγκενσταϊν δεν μου έδωσε τις απαντήσεις, αλλά η φιλοσοφία του όντως με δίδαξε να θέτω τις σωστές ερωτήσεις. Ακόμα κι έτσι όμως, μου πήρε χρόνια μετά από τις σπουδές μου για να κατανοήσω τις ερωτήσεις αυτές με κάποιον συστηματικό τρόπο. Ωστόσο, σήμερα διαπερνούν ανεξαιρέτως κάθε κείμενο που γράφω, αν και συχνά με τρόπο μη ορατό. «Η φιλοσοφία είναι ένας αγώνας ενάντια στη γοητεία που ασκεί το γλωσσικό μέσο πάνω στη νόησή μας»[23], γράφει ο Βίτγκενσταϊν. Και αυτό το μάθημα αξίζει να επαναλαμβάνεται κάθε μέρα, αν όχι κάθε ώρα.

Ο [David Auerbach](#) είναι συγγραφέας και προγραμματιστής με έδρα τη Νέα Υόρκη, και μέλος του ιδρύματος New America.

[Σ.τ.Μ.: Επέλεξα να μεταφράσω αυτό το άρθρο περί της φιλοσοφίας του Βίτγκενσταϊν (παρά τις επιμέρους διαφωνίες μου – όπως λέει και ο ίδιος ο Άουερμπαχ, δεν υπάρχει περίπτωση να συμφωνήσουν σε όλα δύο άνθρωποι όταν μιλάνε για τον Βίτγκενσταϊν) αφενός γιατί είναι γραμμένο από κάποιον που δεν είναι φιλόσοφος και αφετέρου για την τελευταία του παράγραφο, την οποία πολύ θα ήθελα να είχα γράψει εγώ.]

---

* Λούντβιχ Βίτγκενσταϊν, *Φιλοσοφικές Έρευνες (ΦΕ)*, μετάφραση: Πάυλος Χριστοδουλίδης, Παπαζήση 1977, § 610, σ. 201.

[1] David Pears (1921-2009): Βρετανός φιλόσοφος, από τους πιο γνωστούς μελετητές του έργου του Βίτγκενσταϊν.

[2] Λούντβιχ Βίτγκενσταϊν, *Tractatus Logico-Philosophicus (TLP)*, μετάφραση: Θανάσης Κοτσόπουλος, Παπαζήση 1978, § 5.6, σ. 110.

[3] *TLP*, § 7, σ. 131.

[4] *ΦΕ*, Μέρος ΙΙ, ιν, § 25, σ. 225.

[5] Ο συγγραφέας αναφέρεται στη μετάφραση του *TLP* από τα γερμανικά στα αγγλικά που έγινε το 1961 από τους Ντ.Φ. Πιρς & Μπ.Φ. ΜακΓκίνες [D.F. Pears & B.F. McGuinness] (γιατί υπάρχει και η παλαιότερη, του 1922, από τους Σ.Κ. Όγκντεν & Φ.Π. Ράμσεϊ [C.K. Ogden & F.P. Ramsey]).

[6] Λούντβιχ Βίτγκενσταϊν, *Το Μπλε και το Καφέ Βιβλίο (Μπ & Κ Β)*, μετάφραση: Κωστής Κωβαίος, Καρδαμίτσα 1984, σ. 54.

[7] «Η σημασία μιας λέξης είναι η χρήση της μέσα στη γλώσσα»: *ΦΕ*, Μέρος Ι, § 43, σ. 46.

[8] *ΦΕ*, Μέρος Ι, § 23, σ. 35.

[9] Εδώ ο συγγραφέας αναφέρεται στην προβληματική φράση της αγγλικής «*begging the question*», το πρόβλημα της οποίας οφείλεται στο ότι πρόκειται για λανθασμένη μετάφραση (από τον 16^ο αιώνα) της λατινικής φράσης «*petitio principii*», η οποία δηλώνει ότι κάποιος επιχειρηματολογεί κάνοντας λήψη του ζητουμένου, πράγμα που αποτελεί λογικό σφάλμα, ένα είδος κυκλικού επιχειρήματος. Μια σωστότερη μετάφραση της λατινικής φράσης στα αγγλικά θα ήταν αυτή: «*assuming the initial point*» – και πάντως όχι «*begging the question*», η οποία στα σύγχρονα αγγλικά μπορεί να σημαίνει «με αναγκάζεις τώρα να σε ρωτήσω» (δηλαδή, «πας γυρεύοντας») ή και «αποφεύγεις να απαντήσεις». Φυσικά, σε φιλοσοφικά συμφραζόμενα, το «*begging the question*» συμβατικά εξακολουθεί να σημαίνει «*petitio principii*».

[10] David Pears, *The False Prison: A Study of the Development of Wittgenstein's Philosophy*, Vol. 1, Oxford University Press 1987, σ. 43.

[11] *ΦΕ*, Μέρος Ι, § 304, σ. 135.

[12] Jerry Fodor (γεν. 1935): Αμερικανός φιλόσοφος και γνωσιακός επιστήμονας.

[13] Michael Frayn (γεν. 1933): Βρετανός θεατρικός συγγραφέας και μυθιστοριογράφος.

[14] Εδώ ο συγγραφέας αναφέρεται σε όρους που επινόησε και χρησιμοποίησε ο Γάλλος φιλόσοφος Ζακ Ντεριντά [Jacques Derrida, 1930-2004] στο πλαίσιο του αποδομισμού.

[15] Το άρθρο δημοσιεύτηκε την 1/9/2015, όταν πρόεδρος των ΗΠΑ ήταν ο Μπαράκ Ομπάμα.

[16] *Μπ & Κ Β*, σ. 30.

[17] Ελληνική έκδοση: Ray Monk, *Λούντβιχ Βίτγκενσταϊν: Το Χρέος της Μεγαλοφυΐας*, μετάφραση: Γρηγόρης Ν. Κονδύλης, επιμέλεια: Κωστής Μ. Κωβαίος, Scripta 1998.

[18] Ελληνική έκδοση: *Ray Monk, Βίτγκενσταϊν*, μετάφραση: Δημήτρης Φιλιππουπολίτης, επιστημονική επιμέλεια: Κωστής Μ. Κωβαίος, Πατάκη 2007.

[19] Ενδεικτικά: David Stern, *Wittgenstein's Philosophical Investigations: An Introduction*, Cambridge University Press 2004.

[20] Ενδεικτικά: Stanley Cavell, *The Claim of Reason: Wittgenstein, Skepticism, Morality, and Tragedy*, Oxford University Press 1979.

[21] Ενδεικτικά: William Child, *Wittgenstein*, Routledge 2011.

[22] Ενδεικτικά: David Pears, *Wittgenstein*, Fontana Modern Masters 1985.

[23] *ΦΕ*, Μέρος Ι, § 109, σ. 75.

Εικόνα εισαγωγής: Illustration by Mouni Feddag, slate.com

► του [David Auerbach](#) / Πηγή (en) [slate.com](#) | Μετάφραση και υποσημειώσεις: Γιώργος Θεοχάρης-◄

Πηγή (gr)/φωτογραφίες: [dimartblog.com](#)

Από: [Απέραντο γαλάζιο, bluebig.wordpress.com](#)